

KASBIY TA'LIMDA DUAL TA'LIMNING AHAMIYATI

Yusupova Moxigul Suyunovna

Qashqadaryo viloyati Qarshi tumani

Agrosanoat texnikumi direktori

Annotatsiya: *Dual ta'lim* – bu nazariy bilimlarni amaliyot bilan uzviy bog'lashga qaratilgan innovatsion ta'lim modelidir. Ya'ni, talabalar nazariy bilimlarni o'rganish bilan birga, korxonalarda amaliy mashg'ulotlar o'tashi, bu esa ularning kasbiy ko'nikmalarini oshirishga va mehnat bozoriga tezroq moslashishga yordam beradi.

Texnikumlarda dual ta'lim, ta'lim sifatining professional ta'lim muassasalarida yanada rivojlanishiga yo'naltirilgan maqsadli qo'llaniladigan samarali usul hisoblanadi. Bu usul orqali, texnikum o'quvchilarni ishlash bilan bog'liq bilim va ko'nikmalarga ega qiladi va ularni milliy va xalqaro ish bozorlarida muvaffaqiyatli faoliyat yuritishga tayyorlaydi. Dual ta'limning asosiy o'tkazuvchilari o'quvchilar bilan birga ishlovchi korxonalarning ulardan talab etgan ko'nikmalarni o'rgatishga odatlanganligi ko'rsatilgan.

Kalit so'zlar: *dual ta'lim, ta'lim tizimi, professional ta'lim, kasb-hunar ta'limi, taraqqiyot.*

Annotation: *Dual education is an innovative educational model aimed at inextricably linking theoretical knowledge with practice. That is, students, in addition to learning theoretical knowledge, undergo practical training at enterprises, which helps to improve their professional skills and adapt faster to the labor market.*

Dual education in vocational schools is an effective method of purposefully applied, aimed at the further development of the quality of education in professional educational institutions. Through this method, schools acquire knowledge and skills related to working and prepare students to successfully operate in national and international job markets. The main conductors of Dual education have been shown

to be used to teaching the skills required of them by businesses working alongside students.

Keywords: *dual education, educational system, professional Education, Vocational Education, Development.*

KIRISH

Yurtimizda ta'lim sohasiga “dual ta'lim” tushunchasining kirib kelishiga nima sabab bo'ldi?

Hammamizga ma'lum, iqtisodiyotni rivojlanishida o'rta bo'g'in kadrlarining o'rni alohida hisoblanadi. Ishlab chiqarish, sanoat va xizmat ko'rsatish sohalarida ishchi kasb va mutaxassisliklarga bo'lgan ehtiyoj juda yuqori ko'rsatkichlarni tashkil etadi.

An'anaviy ta'lim shaklida o'quvchi/talaba oliy yoki professional ta'lim muassasasida nazariy bilimlarni ko'proq egallab, amaliyot qismini juda oz soatlarda korxona va tashkilotlarda o'taydi.

Shuning uchun, rivojlangan mamlakatlarning ta'lim tizimi o'rganilib, zamonaviy texnologiyalar va dastgohlarda o'qish bilan bir vaqtda korxona, tashkilotlarda ish faoliyatini olib borish imkoniyatini beruvchi dual ta'lim shakli O'zbekiston ta'lim tizimiga kiritildi.

“Dual” so'zi lotin tilidan olingan bo'lib, biror narsaning ikki qismga taalluqliligi, ikkita narsani ifodalovchi, ikki qismdan iborat, degan ma'nolarni bildiradi.

Dual ta'lim – o'quvchiga ta'limni o'z yo'nalishiga mos tashkilotda mehnat qilish bilan birga olib borish imkoniyatini beruvchi tizimdir.

Bunda yoshlar 2-3 kun ta'lim muassasasida nazariy bilimlarni va 3-4 kun korxona va tashkilotlarda haqiqiy ish jarayonlarida amaliy ko'nikmalarni egallaydi.

Dual ta'lim shaklida tahsil olayotgan o'quvchi/talaba korxona va tashkilotlarda ishga qabul qilinganda ularga korxona tomonidan ustoz biriktiriladi va oylik maoshi to'lanadi.

Bugungi kunda ushbu tizim Germaniya, Avstriya, Shveysariya va Koreya Respublikasi kabi mamlakatlarda iqtisodiyotni rivojlantirishda juda katta o‘ringa ega.

Ushbu tizim mamlakatimizda qanday me‘yoriy-huquqiy hujjatlar asosida tartibga solinmoqda?

O‘zbekiston Respublikasining “Ta’lim to‘g‘risida”gi qonuni 15-moddasiga muvofiq, “Dual ta’lim” ta’lim olish shakllaridan biri sifatida kiritildi. Qonunga dual ta’lim bo‘yicha alohida modda (17-modda) ham kiritilib, dual ta’limni tashkil etish tartibi O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi tomonidan belgilanishi ko‘rsatib o‘tildi.

Vazirlar Mahkamasining 2021-yil 29-martdagi qarori bilan Professional ta’lim tizimida dual ta’limni tashkil etish tartibi to‘g‘risidagi nizom tasdiqlandi. bugungi kunda dual ta’limni yanada rivojlantirish bo‘yicha xorij tajribasini o‘rgangan holda, qonunchilik hujjatlariga o‘zgartirish va qo‘shimchalar kiritish bo‘yicha tegishli ishlar olib borilmoqda.

O‘zbekistonda professional ta’lim muassasalaridagi dual ta’lim tizimi kasb-hunar maktablari va texnikumlarda ham yo‘lga qo‘yiladi

Hozirda respublika bo‘yicha 57 ta professional ta’lim muassasasida Germaniya tajribasi asosida ish joyida o‘qitishning dual ta’lim shakli yo‘lga qo‘yilgan.

Endilikda dual ta’limni joriy etish uchun kasb-hunar maktablarining bo‘sh maydonlarida korxonalarning ishlab chiqarish sexlari tashkil etiladi. Bunda, o‘quvchilar ushbu korxonada ishlab, oylik oladi.

Korxonadagi ustozlarga asosiy ish haqidan tashqari, Bandlikka ko‘maklashish jamg‘armasidan qo‘shimcha ustama to‘lanadi. Shuningdek, prezident professional ta’lim pedagog va ustalari uchun munosib sharoit qilib berish, ularning kasbiy mahoratini oshirib boradigan tizim yaratish zarurligini ta’kidladi.

«Ochiq aytish kerak, 2 mln so‘m oylik olayotgan texnikum yoki kasb-hunar maktabi muallimlaridan kamida 5 mln so‘m ish haqi oladigan mutaxassislar tayyorlab berishni talab qilayapmiz», — dedi Shavkat Mirziyoyev¹.

¹ <https://www.gazeta.uz/oz/2022/06/15/dual-system/>

ASOSIY QISM

O'zbekistonda Kasbiy Ta'limda Dual Ta'limning Rivoji

O'zbekistonda Dual Ta'limning Ahamiyati

- **Mehnat bozorining talablariga moslashish:** Dual ta'lim tizimi, talabalarni hozirgi va kelajakdagi mehnat bozorining talablariga moslashtirilgan malakali mutaxassislar sifatida tayyorlaydi.
- **Amaliy ko'nikmalarni oshirish:** Korxonalarda amaliy mashg'ulotlar o'tash orqali talabalar o'zlarining nazariy bilimlarini amalda qo'llash imkoniyatiga ega bo'ladilar.
- **Ishga joylashish imkoniyatlarini oshirish:** Dual ta'lim dasturlarini muvaffaqiyatli tamomlagan talabalar, ko'pincha o'zlarini amaliyot o'tgan korxonada ishga joylashtirish imkoniyatiga ega bo'ladilar.
- **Ta'lim sifatini oshirish:** Dual ta'lim, ta'lim jarayonini yanada samarali va sifatli qilishga yordam beradi.

O'zbekistonda Dual Ta'limning Hozirgi Holati va Kelajagi

O'zbekistonda dual ta'lim tizimini rivojlantirishga katta e'tibor qaratilmoqda. Hukumat tomonidan qabul qilingan dasturlar va loyihalar bu sohadagi ishlarni yanada jadallashtirmoqda. Biroq, hali ham bu tizimni yanada takomillashtirish uchun ko'p ishlar qilish kerak.

Kelajakda quyidagi yo'nalishlarda ishlar davom ettirilishi kutilmoqda:

- **Dual ta'lim dasturlarini kengaytirish:** Turli sohalarda dual ta'lim dasturlarini joriy etish.
- **Korxonalar bilan hamkorlikni mustahkamlash:** Korxonalar bilan hamkorlikni yanada mustahkamlash va ularni dual ta'lim jarayoniga faol jalb qilish.
- **Ta'lim muassasalari va korxonalar o'rtasida aloqalarni o'rnatish:** Ta'lim muassasalari va korxonalar o'rtasida uzviy aloqalarni o'rnatish va ularning o'zaro hamkorligini ta'minlash.
- **Talabalarning amaliy ko'nikmalarini baholash tizimini takomillashtirish:** Talabalarning amaliy ko'nikmalarini baholash tizimini takomillashtirish va ularning kasbiy tayyorgarlik darajasini aniqlash.

O'zbekistonda dual ta'lim tizimini rivojlantirish, mamlakatimizning iqtisodiy rivojlanishi uchun muhim ahamiyatga ega. Bu tizim, yosh mutaxassislarni tayyorlashda yangi bosqichga olib chiqadi va ularning mehnat bozorida muvaffaqiyatli bo'lishlariga yordam beradi

Dual tizim sharoitida ta'lim nafaqat o'quv muassasalari, balki sanoat korxonalari, firmalar, tashkilotlarni o'z ichiga oladi. Dual ta'lim tizimining dasturlari nazariya va amaliyot tomonidan sinovdan o'tgan "nou-xau" ni birlashtiradi. O'zgarishlarning mazmunli mazmuni shundan iboratki, talabalar bir vaqtning o'zida ikkita ta'lim muassasasida: universitetlar va institutlarda -nazariy qismda, ishlab chiqarishda esa -amaliy ta'lim olishadi. Ikkilik tizim an'anaviy tizimdan ajralib turuvchi xususiyat sifatida butun o'quv davri davomida nazariya va amaliyotning almashinishini nazarda tutadi, bu esa olingan bilim va ko'nikmalarni qo'llash samaradorligi va samaradorligiga olib keladi. Dual ta'lim tizimi kasb-hunar ta'limi tizimidan farqli o'laroq, o'quv haftasining ko'p qismi korxonada amaliyotga, kichik qismi esa (1-2 kun) universitetga bag'ishlangan bo'lib, qoida tariqasida, dual ta'lim tizimi texnik va ijtimoiy-iqtisodiy sohalarda, qurilish, muhandislik sohalarida ham qo'llaniladi. ko'rsatmalar.

Ikkilik tizim ijtimoiy menejment, turizm menejmentida o'zini yaxshi isbotladi. Foyda Fakultetni potentsial ish beruvchi tomonidan to'g'ridan-to'g'ri baholash Ish bilan ta'minlanishning katta foizi Ishlab chiqarish talablariga maksimal darajada yaqinlashish Ishlab chiqarish muammolarini hal qilishda amaliy ko'nikmalar ishlab chiqilmoqda Bilim olish uchun yuqori darajadagi motivatsiya Byudjetga tushadigan yukni pasaytirish So'nggi o'n yilliklarda yuqori malakali mutaxassislar tayyorlashni doimiy ravishda takomillashtirib borilishi tufayli ikki tomonlama ta'lim tizimi axborot texnologiyalari sohasidamaqbul bo'lib qoldi. Germaniyada dual ta'lim tizimini joriy etishning amaliy tajribasi shuni ko'rsatadiki, bo'lajak mutaxassislarni tayyorlashning ko'p sohalari ijtimoiy sheriklar, mintaqalar va davlat o'rtasidagi kelishuv bilan tartibga solinadi. Muayyan yo'nalishdagi mutaxassislarni tayyorlash yoshlarga professional harakatchanlik va raqobatbardoshlikni ta'minlashga imkon beradigan kadrlar bozorining talablari va

talablariga asoslangan. O‘qish muddati 3 yilgacha o‘zgaradi. Korxonada amaliy mashg‘ulotlardan o‘tgan stajyorlar (shogirdlar) ish haqi olishadi.

Maqsad iqtisodiyotning barcha sohalarida malakali va zamonaviy kasbiy ko‘nikmalarga ega o‘rta bo‘g‘in kadrlarini tayyorlash hamda yoshlarning kasblar va mutaxassisliklarni egallashga bo‘lgan qiziqishlarini qo‘llab-quvvatlash uchun keng imkoniyatlar yaratishdan iborat.

Aytib o‘tganimdek, yoshlar ta‘lim olish bilan birga haqiqiy ish joyida o‘z kasbiy ko‘nikmalarini rivojlantiradilar.

Davlatimiz rahbari Shavkat Mirziyoyev boshchiligida o‘tkazilgan videoselektor yig‘ilishida professional ta‘lim tizimini tubdan takomillashtirish va

Germaniya tajribasi asosida dual ta‘limni amaliyotga samarali joriy etish bo‘yicha bir qator vazifalar belgilab berilgan edi.

Biz bilamizki, Germaniya o‘zining ta‘lim tizimiga dual ta‘limni bir necha yillar oldin joriy qilgan. Germaniyada dual ta‘lim rivojlanishining asosiy omili qonunchilikda dual ta‘lim ishtirokchilarining (korxona, o‘quvchi, ta‘lim muassasasi) vazifalari va majburiyatlari aniq belgilab qo‘yilgan.

Bugungi kunda Germaniyada 1,4 million yoshlar dual ta‘lim shaklida ta‘lim olishadi. Germaniyada har yili 500 ming o‘quvchi dual ta‘limda ishtirok etish uchun korxonalar bilan shartnoma imzolashga erishadi va 74 foiz yoshlar o‘qishni yakunlagandan so‘ng ish beruvchi bilan mehnat shartnomasi imzolashga erishadi. Korxona tomonidan o‘quvchi(lar)ga malakali va maxsus sinovdan o‘tgan hamda sertifikatga ega bo‘lgan ustoz biriktiriladi.

Dual ta‘limni tashkil etish va ish beruvchilarni jalb qilish Savdo sanoat palatasi va tarmoq savdo palatalari faoliyatining asosiy vazifalaridan hisoblanadi.

Hattoki yoshlarni kasbga yo‘naltirish va kasblar to‘g‘risida tushunchaga ega bo‘lishi uchun 7-sinfdan boshlab o‘quvchilar korxonalarda yiliga 2-4 haftalik tanishuv (stajirovka) o‘tashadi. Yoshlar o‘zlari borgan korxona va tashkilotlar faoliyati bilan tanishib, kasblar to‘g‘risida ma‘lumotga ega bo‘lgandan so‘ng, o‘zi qiziqish bildirgan kasb bo‘yicha korxona va tashkilotlar bilan shartnoma imzolaydi

va dual ta'limda tahsil olish uchun ta'lim muassasasiga ushbu imzolangan shartnoma bilan hujjatlarini topshiradi.

Germaniyada dual ta'limda ishtirok etayotgan o'quvchilarga ish beruvchi tomonidan oyiga o'rtacha 930-1200 yevro oylik ish haqi to'lanadi.

XULOSA

Yuqorida ta'kidlab o'tganimdek, dual ta'lim mamlakatimiz ta'lim tizimida yangi bo'lib, ushbu tizimni rivojlantirish bo'yicha bir qancha ishlar bosqichma-bosqich amalga oshirilmoqda.

Dual ta'limni rivojlantirish bo'yicha xorijiy mutaxassislar jalb qilinmoqda, mahalliy mutaxassislar Germaniya, Avstriya, Koreya va boshqa davlatlarga tajriba o'rganish maqsadida yuborilmoqda va dual ta'limni rivojlantirish konsepsiyasi ustida ishlanmoqda.

Shuningdek, xususiy sektorni dual ta'limga jalb qilish bo'yicha ham tegishli ishlar olib borilmoqda.

Dual ta'lim tizimini texnikumlarda muvaffaqiyatli joriy etish uchun quyidagi taklif va tavsiyalarni inobatga olish lozim:

1. Ish beruvchilar bilan yanada yaqin hamkorlikni rivojlantirish: Dual ta'lim tizimining samaradorligini oshirish uchun kasb-hunar maktablari ish beruvchilar bilan uzoq muddatli va ishonchli hamkorlik o'rnatishlari lozim. Bu hamkorlik orqali o'quvchilarning amaliyoti sifatli va mazmunli bo'lishi ta'minlanadi.

2. Amaliyot jarayonlarini diversifikatsiya qilish: O'quvchilarni bir nechta ishlab chiqarish korxonasida yoki turli sohalarda amaliyot o'tash imkoniyatiga ega bo'lishi ularning bilim va ko'nikmalarini kengaytirishga yordam beradi. Bu esa ularning kelajakdagi ish imkoniyatlarini yanada oshishiga va ishsizlik sonining qisqarishiga xizmat qiladi.

3. Texnologik infratuzilmani rivojlantirish: texnikumlarda zamonaviy texnologiyalar va uskunalar bilan jihozlangan o'quv laboratoriyalarini tashkil etish lozim. Bu o'quvchilarga amaliy mashg'ulotlarni o'z o'quv maskanlarida ham o'tkazish imkoniyatini yaratadi.

4. Murabbiylar va o'qituvchilar malakasini oshirish: Dual ta'lim jarayonini samarali olib borish uchun o'qituvchilar va murabbiylarning malakasini muntazam ravishda oshirish kerak. Ular zamonaviy pedagogik texnologiyalar va amaliy ko'nikmalarni o'zlashtirgan bo'lishlari lozim.

5. O'quvchilarga moliyaviy qo'llab-quvvatlash dasturlarini taklif etish: Dual ta'lim tizimida qatnashayotgan o'quvchilarga stipendiyalar yoki boshqa moliyaviy yordam dasturlari orqali qo'llab-quvvatlash ularning o'qishga bo'lgan qiziqishini oshiradi va ularni rag'batlantiradi.

ADABIYOTLAR

1. O'ZBEKISTON RESPUBLIKASINING TA'LIM TO'G'RSIDA QONUNI. O'RQ-637-SON, 23.09.2020 YIL.
2. "DUAL SYSTEM OF VOCATIONAL EDUCATION AND TRAINING: COMPARATIVE PERSPECTIVES" - ALAN BROWN & PETER N. O'CONNOR (2014).
3. "THE DUAL SYSTEM OF VOCATIONAL EDUCATION AND TRAINING: A MODEL OF SUCCESS?" - EBERHARD WITTE (2015).
4. S.T. OLIMOV, KASB-HUNAR MAKTABLARIDA DUAL TA'LIMNING SAMARADORLIGI.
5. JANAYEV, B. KASB-HUNAR MAKTABLARIDA DUAL TA'LIMNI TASHKIL ETISH: IMKONIYATLAR VA AFZALLIKLAR. MODERN SCIENCE AND RESEARCH, 3(8), 63–66. 2024).
6. V.GONCHAROVA "DUAL TA'LIM: TAMOYILLAR, MODELLAR, AMALGA OSHIRISH TAJRIBASI", "TA'LIM VA FAN XABARNOMASI" JURNALI, 2021 Y 34-42 B.
7. A.A.FROLOVA "DUAL TA'LIMDA INNOVATSION YONDASHUVLAR: KORXONALARNING ROLI", "TA'LIMDAGI INNOVATSIYALAR" JURNALI, 2023 Y. 76-85-B.